

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

1898

Ny följd * I årg.

Häft. 17

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: *LOTTEN DAHLGREN*

INNEHÅLL:

SIGRID LEIJONHUFVUD: Studier i ett gammalt släktbibliotek.

G. H. VON KOCH: Ett samtal med mr. C. S. Loch.

Litteratur: L. D.: Reformarbetet till förbättrande af kvinnans ställning af
Alexandra Gripenberg.

Från skilda håll.

ANN MARGRET HOLMGREN, f. TERSMEDEN: Svar till »Euphrosyne».

Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.
Kvinnliga agenter och inspektörer antagas.

Kontor: Regeringsgatan 3.

SVECIA

SVECIA

S. k. "Tailor Made"-Kostymer

samt

Engelska Capes

tillverkas på beställning af goda engelska tyger efter de nyaste modeller.

Bluslif, Morgonrockar

och Underkjolar

på lager i stort urval samt på beställning.

OBS! Eegna Syateljierer.

K. M. LUNDBERG,
Stureplan.

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: Fröken H. Cronius.

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS! Särskild matsal för fruntimmer.

Läderplastik.

Alla slags verktyg för läderplastik säljas billigast hos

PER FROM, Stockholm,

26 Mästersamuelsgatan 26.

OBS! Saxar och knifvar slipas.

Hedin & Berlins
Pappershandel

flyttas den 1 Oktober till

4 Biblioteksgatan 4

(Obs.! Snedt emot.)

Höst- och Vinterunderkläder

D:r Lahmanns

Reform-Bomullsunderkläder

för Herrar, Damer och Barn.

Priskuranter och kvalitetsprofver sändas på begäran.

Hufvud-Depôt, parti och minutförsäljning

S. Berendt J:or & C:o

Kongl. Hofleverantörer,

24 Drottninggatan 24.

S. Berendt

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(*Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4*),

som under garanti af Stockholms Enskilda Bank åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter Stockholms Enskilda Bank därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Nya böcker til Julen från Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Exp.:

Barnpredikningar för Kyrkoårets sön- och heldagar af **Lisa von Engelhardt**. Öfversättning af Regementspastor *Hans Nilsson*. Häft. 3 kr.; v. b. 3; 75; klotband 4 kr.

Strödda Predikningar af **J. Jansen**, Kyrkoherde i Røken. Med författarens tillstånd öfversatta. Häft. 75 öre.

Kristi Öfversteprästadöme enligt Ebreerbrevet, af Kyrkoherde **F. Öberg**. Häft. 1: 50; halffr. b. 2: 25.

Blickar Inåt. Beträktelser af **A. Senft**. Öfversättning från franskan. Tredje häftet. Häft. 75 öre, kart. 1 krona.

Hvardagslif af **Runa**. Författarinna till »Allt eller intet», som redan utgått i två upplagor. Häft. 1: 75, klotb. 2: 50.

Såsom ljusets barn. Några ord till unga flickor efter konfirmationen, af **Dr Ernst Siedel**. Öfversatt och bearbetad från 4:de tyska upplagan. Häft. 1 kr.

Melodier till Ord ur Bibeln för en eller flera röster af **Joël Blomqvist**. Tredje häftet 1 kr. Häft. 1—3 inb. i klotband 3 kr.

Den Heliga Historien

af **Alfred Edersheim**, Teol. och Fil. Doktor. *Fjärde delen*. Häft. 1 50.

Nytt för instundande kyrkoår!

Öfver nästa kyrkoårs högmessotexter kommer en **ny predikosamling** att utgifvas med bidrag af omkring **sjuutio lärare inom vår kyrka**. Denna postilla kommer dessutom att innehålla särskild betraktelse på jul-afton och nyårsafton äfvensom på skärtorsdagen. Arbetet utgifves i två delar, hvilka utsändas i behörig tid för att kunna användas under loppet af sagda kyrkoår. Pris 2 kr. för hvarje del.

Aug. Magnusson

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

STOCKHOLM.

(Etablerad 1860.)

Största lager i Norden

af

Kulörta och Svarta Klädningstyger
i **Siden** och **Ylle**,
Bomullsvoror, Kapptyger och Schalar.

Afdelningen

för å egen fabrik confectionerade artiklar, in-
rättad efter utländskt mönster, erbjuder ett
storartadt urval af färdiggjorda

*Promenad- och Sällskapsklädningar,
Bluslif och Kjolar,*

*Res-, Rid-, Velociped- o. Gymnastikdräk-
ter, Morgonrockar och Underkjolar m. m.*

Allt efter senaste modeller.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

Profver på begäran
kostnadsfritt.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

Studier i ett gammalt släktbibliotek.

Hösten 1737 dog vid sextiotvå års ålder en svensk adelsdam, fröken Gustaviana Falkenberg. Hon hade testamenterat åtskilligt af penningar och värdesaker samt af bohaget på sin gård Värnsta i Enköpingstrakten till en ung släkting på långt håll, som allt ifrån barndomen uppfostrats hos henne. Förteckningen och värderingen af fosterdotterns arf slutar ganska oväntadt på följande sätt:

Samtel. Sahl. Frökens Böcker 240: 20

Noch samtel. Hennes Gång-

och Linkläder uthan wärdie.

Det är onekligen öfverraskande att bland en 1700-talsdams tillhörigheter finna ett bibliotek, som i penningevärde öfvergår hennes garderob, och det skulle vara ganska intressant att veta hur det biblioteket var sammansatt. I någon mån låter också den nyfikenheten tillfredsställa sig.

Den unga arftagerskan, fröken Eva Falkenberg, brydde sig tydligen minst om böckerna af det, som fallit på hennes lott. Det var nog mest af pietet för den gamlas minne, som hon behöll dem och tog dem med till sitt nya hem, då hon några år senare gifte sig med en grefve Sperling. I den »förteckning på det iag infört uti bot», som hon af någon anledning den 20 dec. 1746 uppsatt och där juveler, guld, silfver, möbler, sängkläder, med ett ord allt annat noga specificerats, nämner hon blott »åtskillige böcker af alla handa slag utan någon förteckning uppå». Det är troligt att hennes son, Göran Casper, som dog före henne vid unga år, den siste grefven af sin ätt, varit mer intresserad af boksamlingen än hon själf. Bland de ännu bevarade böcker, som han märkt med sina initialer, har en med säkerhet tillhört hans mor och före henne fröken Gustaviana, och sannolikt har den ej varit ensam om sitt öde.

Härmed må förhålla sig hur som helst, på ett eller annat sätt sammansmälte boksamlingen i grefvinnans Evas händer. Den visar nämligen, då den efter hennes död 1779 upptogs i bouppteckningen bland »meubler och husgeråd uti Sängkammarn» en betydlig minsk-

ning i pänningevärde. Med frånräknande af värdet på de böcker, som ej kunna hafva tillhört fröken Gustaviana, har det nedgått från 240 daler och 20 öre kopparmynt till 70 daler och 16 öre, medan värdet af dem, som med säkerhet tillhört henne, blott utgör 9 daler.

De flesta af de i bouppteckningen uppförda böckerna finnas i behåll, införlifvade med ett bibliotek, som tillhört grefvinnan Sperlings svärson, baron Knut Leijonhufvud. Här följer boklistan, med kursivering af fröken Gustavianas böcker; de med en asterisk utmärkta äro antingen för sent författade att hafva varit hennes, eller ock tillhöra de förefintliga exemplaren för sent utgifna upplagor.

Böcker

in 4:o.

Svenska bibelen — Edmans
dass Mahl der liebe ¹⁾).

*Bålds Postilla.

*Petersons Dito.

*Bålds Passions Predikningar.

Epistolisk handbok.

in 8:o

Arndts Sanna Christendom ²⁾).

Svensk Psalm bok.

*Creutzbergs Gudeliga betraktelser,
föresmak på Guds Godhet ³⁾).

*Schrivers Sanna Christendom ⁴⁾).

Ritmeijers natvardsbok ⁵⁾).

Brefställarn.

*Lisanders trädgårdsboken ⁶⁾).

*Gellerts Moraliska föreläsningar ⁷⁾).

Guds slaktade lamb.

Wargs kokbok, sönder.

1) Öfvers. af C. J. Lohman. Ed. 2. Sthlm 1734.

2) Bland baron Knut Leijonhufvuds böcker finnas två exemplar, ett tyskt och ett svenskt; det tyska kan ej här vara åsyftadt, det svenska är från 1742.

3) Af J. Lütkekan, öfvers. af L. Johannis Preutz. Sthlm 1727.

4) Det förefintliga exemplaret är af Bellmans öfversättning, Norrköping 1761.

5) Öfvers. 1720. Sthlm 1723.

6) Sthlm 1768.

7) 1777.

Så flitigt rådfrågad som den trasiga kokboken har nog ingen annan af böckerna varit; men de ha dock utgjort en liten skattkammare för ägarinnan. De nötta skinnpärmarna kring Creutzbergs »betraktelser på alla dagar uti hela året» med grefvinnans anteckningar på insidan gifva boken prägeln af en ärevördig familjeklenod, kanske använd vid husandakten. En likaledes flitigt använd samling predikningar öfver episteltexter, Samuel Schultenii »Manuale epistolicum», som på insidan af pärmen bär sin första ägarinnas namn, är en annan af de få, som grefvinnan Eva särskildt tillägnat sig genom att ditskrifva sitt.

Nu nämnda predikosamling och några andra af de uppräknade andaktsböckerna var således allt som grefvinnan Eva brytt sig om att behålla för egen del af sin fostermors lilla bibliotek. Men detta kunde ej, liksom grefvinnans eget, bekvämt inrangeras under rubrikerna religiös litteratur och hushållsböcker. Några bevarade spillror däraf visar tydligt att så ej var fallet.

I det bibliotek, med hvilket grefvinnan Sperlings och hennes unge sons böcker införlivats, finnas exemplar, icke blott af Kolmodins »Qvinno-Spegel» utan äfven af Stjernhielms, Columbi och Runii arbeten, hvilka med säkerhet tillhört fröken Gustaviana. Den glade rimmaren Runii Dudaim i upplagan af 1733 bär till och med hennes initialer inskrifna i pärmen. Ännu på äldre dagar har hon således bevarat intresset för de muntra visor och tillfällighetsdikter som under hennes ungdom voro så populära.

Ännu ett annat bevis på hennes vittra intressen finnes bevaradt. Det är ett fragment af en visbok i kvartformat, som bland annat innehåller några »Binde Vers på Sancte Christine dag: Mademoiselle La Barone Christina Gustafvian Falckenbergh till Tienst och ähra.» Detta rimbref, dateradt den 24 Juli 1703 och under-tecknad af »en hörsam tienarinna B.*) Plenningskiöld» är tydligen ställdt till grefvinnan Evas fostermor och anger visboken som hennes.

Birgitta Plenningskiöld, dotter af en häradshöfding på Dal och gift med kyrkoherden Anders Brodin, har utom namnsdagsverserna skrivit några andra tillfällighetsdikter och ett religiöst poem i visboken. En annan stil har inskrifvit ett »Nach Speel», samtal på ledig vers mellan herdarna Damon och »Menalcus» och herdinnan Galathea, utan dramatisk handling. Det mesta af visboksfragmentets innehåll härrör dock från en tredje hand, hvars piktur företer

*) P., som tydl. är felskrifning för B.

likheter med fröken Gustaviana Falkenbergs namnteckning och som sannolikt är hennes. Här är sålunda ännu en ledtråd gifven för bedömande af hennes litterära smak.

En granskning af visbokens innehåll bekräftar att äfven andra intressen än det religiösa voro lefvande hos fröken Gustaviana. Visserligen älskar hon »vakra gudeliga Rim» och fyller sida efter sida med religiösa betraktelser på långsläpiga alexandriner, men de omväxla med alster af världslig diktning. Där finnes en af tidens älsklingsdikter, »Den Olykeliga Sylvanders ynkl. Lefuärne och Önskelige Dödh», en elegi af den äljes så muntre visdiktaren Israel Holmström, där han i hopade bilder och antiteser ger uttryck åt 1690-talets weltschmerz. Där finnes ett slags allegori »öfwer en högt Up i luften flygande Och suäfwande Örn 1696» med sensmoralen: »Kan iag ey flyga Up så högt som mångn an, så är min tröst att mig högt fal ey skräka kan.» Där finnes slutligen — och det är det intressantaste i hela boken — en »Comedia Agierat om Ester», som visar sig vara Törnqvist-Adelcrantz' öfversättning af Racines för de unga damerna i S:t Cyr skrifna bibeldram. Ett annat handskrifvet exemplar af denna öfversättning finnes bevaradt i Tessinska samlingen i riksarkivet (utg. i en uppl. af 25 ex. af C. G. U. Silfverstolpe, Stockholm 1871). Detta exemplar är förseet med en anteckning af Ulrica Eleonora d. y. om en tillämnad representation vid hofvet 1693 och rollfördelningen vid denna. Äfven fröken Gustaviana har antecknat hvilka »personagierna» voro, men lämnar något afvikande uppgifter. Hon har troligen varit med bland åskådarna och gripits af Racines högstämda verser, trots den klumpiga svenska omklädnaden, så att hon beredt sig tillfälle att afskrifva dem.

Det är knappast troligt att fröken Gustaviana läst Racine på originalspråket. Visbokens innehåll är med undantag af en fransk grafskrift uteslutande på svenska och det finns ej bevis för att hon hyst samma intresse för Frankrikes allt mer segrande vitterhet som för sitt eget lands. Tonen i hennes hem synes hafva varit enkel och gammaldags och tonen i hennes visbok är helt och hållet 1600-talets. Den franska elegansen har ej ännu hållit sitt intåg där.

* * *

I några skämtsamma verser med öfverskrift »Om en Cauallier och et Fruntimber» bryr Birgitta Plenningskiöld visbokens ägarinna för en förmodad friare från andra sidan Östersjön. Verserna lyda:

»Der sijns en lifländsk man et Swänskt Fruntimber likt
 Och är en möijel. saak, man har wäll förr hört slijkt.
 Och hwem kan swerja på at ödet ej kun' laga
 Att dessa lijka twå hwar annan skull behaga.
 Det är et gammalt språåk, och plägar låta så:
 De Jonlag tycke haa, de sku hwarannan få.
 Dock är et annat språk, och det så tror jag bäst,
 Att stark inbilning är fast wärre än en Päst.
 De lärde skrifwa det, at hwar en af naturen
 Har tycke eller mijn af de oskiälig diuren;
 Om nu så hände sig, at iag wor lijk en laake,
 Skull iag då bil' mig inn, at då kun' blij min Make?
 Så kan ej heller iag ell någon stå till Swar,
 Att säga dessa twå fördenskuill blij et Par.
 Men heller önskar iag, om effter det skull gå,
 At I då woro lijk, den I hälst wille få.
 Emedlertid, lef wähl, iag skall mig låta finna,
 Om I der med är nögd, er wänn och Tienarinna.

B. P. S.

Kom någon friare, så var det åtminstone ej den, som fröken Gustaviana helst ville få. Hon förblef ogift. Men sent omsider då hon var nära fyrtio år eröfrades hennes hjärta af en flykting från andra sidan hafvet. Det var ingen bård krigare, utan ett hjälplöst barn, som snart skulle taga hennes intresse i anspråk och gifwa innehåll åt hennes lif på ett annat sätt än böckerna eller knähunden Brunella, som fått sin grafskrift i visboken, kunnat göra.

En gren af ätten Falkenberg hade allt sedan början af 1600-talet sitt stamhåll i Finland på gården Paltilaholm i Letala socken af Åbo län. Den ägdes ännu 1717 af Johan Gottfried Falkenberg, men såväl han som hans hustru Anna Elisabeth Jordan måste hafva dött innan 1719. De öfverlefdes af åtminstone sex barn, två döttrar och fyra söner, af hvilka den äldste kanske var tjugo år och fänrik vid lifgardet. Knappast hade den unge husbonden hunnit tillträda sitt fäderneärfda gods, förr än på försommaren 1719 ryktet kom att ryska flottan nalkades. Man visste allt för väl i Finland från de föregående tunga ofredsåren, att ryssarna ej voro att leka med. Skräcken från 1716 låg ännu i blodet, byar och gårdar lämnades öde, människorna flydde till skogs i ångest för sitt lif. Den unge fänriken med sina syskon, de tre yngsta barn på knappa elfva, sju och fyra år, måste hals öfver hufvud lämna barndomshemmet, gården, som deras förfäder odlat och i hvars sockenkyrka redan tre generationer hvilade under sitt grafhvalf. Han lyckades komma ombord på ett fartyg, som hann undan ryska flottan öfver till Stockholm.

I Sverige uppsökte de af olyckan drabbade syskonen sina aflägsna fränder af den svenska ättegrenen. Fänriken återvände redan året därpå till fädernegården i Finland, som han fann nedbränd och sköflad. Andre sonen, en fjortonåring, blef page hos Arvid Horn. Elfvaåringen upptogs af öfversten Lennart Ribbing på Hörningsholm, hvars mor hette Falkenberg, och fyraåringen troligen af någon annan frände. Den lilla sjuåriga Eva togs om hand af fröken Gustaviana, kanske på uppmaning af hennes bror, öfverstelöjtnanten Henrik. Han visste hvad det ville säga att råka i ryssarnas händer; han hade själf efter Pultava blifvit förd till Sibirien, men under mångfaldiga faror och äfventyr lyckats rymma därifrån.

Fröken Gustaviana Falkenberg, äldst i en rad af tio syskon, hade tidigt haft tillfälle att utveckla sina moderliga instinkter och den lilla främlingen fick nog i sin svenska faster en verklig mor. Eva Falkenberg växte upp på Värnsta hos henne och hennes syster Beata och lärde sig sköta både nålen och pennan. Om det senare vittna de redigt skrifna uppsatser och räkenskaper, som finnas i behåll af hennes hand. Och det ligger nära till hands att se alster af hennes konstflit i de »4 st. Karmstolar med Hårdukz Sömm», som tillhörde hennes arf efter fostermodern eller i de »6 st. stolar med Kiepmönsters söm af hårduk med regarn» och »1 st. sytt tapeters Meubel med Drottning Esters historia på», som hon uppför i sin förteckning af 1746.

Fröknarna Gustaviana och Beata på Värnsta besökte ofta sin syster Anna Maria på Brokind i Östergötland, änka efter karolinen fältmarskalken Axel Sparre. Det säges i personalierna öfver henne att dessa syskon lefde »uthi then inbördes kärlek och enighet, som vår tid med fog kan kalla sällsynt»; ett förhållande, som gjorde att de med vänlighet omfattade fröken Gustavianas skyddsling, den föräldralösa unga flickan. Därom vittna de ord, som afsluta förteckningen på fröken Evas arf efter fostermodern, där öfversten Henrik, grefvinnan Anna Maria och fröken Beata Catharina Falkenbergh förklara, att de på förhand vetat af sin systems disposition och »med nöje» lämna fröken Eva hvad systemen bestämt »med önskan at hon deraf må hafva någon hugnad jämte Gudz wälsignelse.»

Nyss nämnda handling är daterad Värnsta den 10 november 1737. Redan i början af året hade fröken Gustavianas hälsa varit vacklande, men hon hade dock kunnat fara in till Stockholm öfver påsken med sina syskon. En kusin till dem, fröken Sperling, skriver därifrån till Eva Falkenbergs blifvande svärmor den 1 april:

»Gustaviana tar på at blifwa frisk igen, hon har en tämlig tid warit ofrisk aff sig»; hon tillägger i ett nytt bref af den 12:e: »nu efter helgen så reser alla Falkenbergena herifrån och Sophia följer med till Östergötlan». Efter blott en syster nämnes, foro nog fröknarna Gustaviana och Beata tillbaka till sitt lilla Värnsta, och troligen var det där, som Eva Falkenberg vårdade sin faster under hennes sista sjukdom och sörjde heune, då hon lagt sitt hufvud till ro.

Om hon än ej delade fröken Gustavianas vittra intressen gjorde dock Eva Falkenberg sin uppfostrarinna all heder i öfrigt. Då hon 1744 gifte sig med änklungen greve Sperling, östgöte och granne till Brokind, var det hon, som genom sin kloka hushållning bragte reda i affäerna och gjorde hans egendomar skuldfria. Linneskåp och fatebur förkofrades under hennes spira. Och att hon med all sin praktiska duglighet förenat kvinlig älskvärdhet framgår, med allt tillbörligt afdrag för tidens galanteri, af en hyllningsdikt, som på gamla dagar ägnades henne af den från fru Nordenflychts krets bekante presidenten Axel Gabriel Leijonhufvud.

Det är, i förbigående sagdt, ganska intressant att jämföra denna bagatell med den förut ur fröken Gustavianas visbok meddelade, båda skrifna på alexandrin. Den Dalinsk-Nordenflychtska tidens framsteg i herravälde öfver språket och i formens elegans ligger där tydligt nog. Inflytandet från Racines land har segrat.

S a g a, *)

På Evä-Dag, den 24 Decemb. 1772, til Fru Grefvinnan Eva S***.

Det hände sig en gång, at Dygden sjelf blef trött
 Wid all den mykna köld, hvarmed hon blef bemött.
 Hon såg, i Folkets Bröst, hur Lasters wälde rotas,
 Och Himlen, nu som förr, af desse Jättar hotas.
 Hon sade, full af sorg: »När skal det ända få?
 »När skola Jordens Barn sit bästa rätt förstå?
 »Jag går til Gudars Borg, mit rätta hemwist åter;
 »Jag dessa Olyks-rof med ängslan dock förlåter.
 »Om de mig kände rätt, de skulle älska mig.
 »Jag wil behaglig bli; de torde ändra sig.
 »En boring wäljer jag, där älskad jag kan lefwa.
 Hon sökte och hon fann: och blef grefvinnan Eva.

Sigröd Leijonhufvud.

*) Meddelad af Gjørwell i Samlaren, Sthlm 1773, s. 359 och i äreminnet öfver A. G. Leijonhufvud, Norrköping 1790, s. 46.

Ett samtal med mr. C. S. Loch.

Londonvärlden erbjuder den af sociala och välgörenhetsarbeten intresserade ett synnerligen omfattande studiefält. Nöden och eländet i denna vidunderliga fem-millionersstad förefaller visserligen mången bottenlöst; men de ansträngningar som göras för att mildra det onda och höja människorna i socialt och moraliskt afseende, äro i sanning storartade och torde ej öfverträffas på något ställe i världen. Mot hela detta storartade välgörenhetsarbete kan likväl den anmärkningen göras, att det råder mycket litet samarbete mellan de olika företagen, att det hela blir planlöst och därför mindre verkningsfullt. Den som framför andra sökt att i detta afseende råda bot är mr. C. S. Loch, sekreterare i »The Charity Organisation Society» i London (mot-svarande F. V. O. i Stockholm). För åtskilliga år sedan utgaf han en redogörelse öfver alla de tusentals välgörenhetsinrättningarna i London. I denna redogörelse har han framlagt resultatet af mångåriga undersökningar inom välgörenhetsvärlden. Man får där veta hvilka ansträngningar som göras för att mildra nöd och elände i millionstaden, och hvilka oerhörda summor som bortplottras på olika håll utan något egentligt resultat. Hans syftemål med detta verk, liksom vid hans arbete inom den ofvannämnda föreningen, är att söka förbinda olika krafter som arbete för de fattiga och att få plan i hela den storartade välgörenhetsverksamheten. Detta är den nämnda föreningens hufvuduppgift på samma gång den själf utöfvar ett ordnadt välgörenhetsarbete och söker genom sin erfarenhet med råd bistå personer, hvilka önska hjälpa de nödställda, men ej ha tid eller erfarenhet att själfva verkställa en undersökning af de särskilda fallen.

Under ett sammanträffande med mr. Loch förliden vinter, erhöj jag åtskilliga uppgifter om arbetssättet m. m. inom föreningen; och meddelas här något ur vårt samtal, hvilket måhända kan äga intresse för svenska förhållanden.

Jag inledde samtalet med den anmärkningen, att det föreföll mig som om i England statskyrkans präster — som mycket vårda sig om sin församlings fattiga — i allmänhet samarbetade med föreningen. »Ja», svarade mr. Loch, »vi skrifva *alltid* till prästerna för att inhemta råd och upplysningar i hvarje förekommande fall. I allmänhet få vi värderika upplysningar och hjälp från dem, men ibland händer att de ej svara. För att komma till något resultat, tror jag att samarbete med dem är aldeles nödvändigt».

»Jag har observerat i några af föreningens afdelningar att många människor nekas hjälp och hänvisas till arbetsinrättningarna. Hvad blir deras öde i vanliga fall? Kvarstanna de i arbetshusen?»

»De allra flesta, som ej få hjälp, äro», svarade mr Loch, »sådana personer, som knappt äro möjliga att höja och utveckla. Hufvudsaken är att de ej sjunka ännu djupare. — I vissa fall äro de så förfallna, att det enda som finnes att göra är att hålla dem vid lif. Den kommunala fattigvården måste taga hand om dessa stackars människor. Vi måste söka utforska de fall, där hjälp med något hopp om framgång kan lämnas.»

»Hvad är er åsikt i så fall om alla dessa välgörenhetsverk och hem i London? Äro t. ex. Frälsningsarméns hem eller Dr. Barnardos' goss hem behöfliga och hvad är er tanke om dem?» —

»Så vidt som det är möjligt att genom hem och anstalter förbättra människor, tror jag de utföra i allmänhet ett godt arbete. Men ni förstår, att det mest nödvändiga, liksom det framgångsrikaste arbetet inom välgörenhetsrörelsen, måste bestå i höjande af individen på den plats, där han finnes. I ett stort hem, där ständigt nya personer intagas och gamla lämna, är det synnerligen svårt att utföra något intensivt individuellt arbete. Vår afsikt är att i hvarje särskildt fall taga synnerligen noga reda på den hjälpsökande, i ändamål att lära, huru man på lämpligaste sätt skall kunna bistå honom. Och när penninghjälp lämnas, tages sådan i allmänhet ej från någon gemensam fond, utan medlen anskaffas för hvarje särskildt fall, i främsta rummet från dem, som haft någon förbindelse med den hjälpbehöfvande. Detta har betydelse äfven för den penningförsträckande allmänheten, ty det blir då något personligt i gåfvan.»

»Har ni någonsin erfarit att föreningens sätt att anställa förhör med den hjälpsökande och att nedskrifva alla därvid framkomna detaljer, i någon mån visat sig inverka ofördelaktigt på sökandens ambition och mer eller mindre verkat demoraliserande?»

»Nej, aldrig», var mr Lochs ögonblickliga svar. »Jag har ej haft den ringaste erfarenhet, ej sett några tecken som tyda på att våra »förhör» ha haft den verkan, ni omnämner. Vårt sätt är det enda möjliga för att få reda på sanningen; och utan att ha kunskap om den, kan och bör man ingenting göra. Min tanke är att man ofta gör människor mycket större skada genom att försöka hjälpa dem utan att känna deras förhållanden och utan att veta *hur* man skall hjälpa dem, än om man lämnade dem åt sig själfva»,

»Men», invände jag, »hvarför är ej 'besökaren' närvarande vid

komiténs sammanträden?¹⁾ Skulle ej hans muntliga meddelanden vara till nytta?»

»Vi anse det vara fördelaktigt, att besökaren ej är närvarande. Allt hvad han har sett eller hört, skrifver han ned i sin rapport. Och vore han närvarande, skulle han lätt komma att dominera hela komitén, och sålunda inverka på ett beslut, som bör fattas efter lugnt öfvervägande och utan några känslöstämningar.. För att undvika misstag använda vi naturligtvis endast särskildt öfvade besökare.»

»Är det ej någon svårighet att bibehålla intresse och tillsyn öfver de hjälpta familjerna, när ständigt nya människor taga föreningens uppmärksamhet i anspråk?»

Mr Loch svarade därpå: »Vår stora svårighet är att få tillräckligt med »trained almoners», personer, hvilka känna till fattigvårdsförhållandena och hvilka skulle bistå de hjälpta familjerna med råd och råd. Vi behöfva många sådana personer; ty ni förstår att vårt mål är ej att uppbygga stora hus och inkvartera människor där på föreningens kostnad och under dess tillsyn. Sådana företag blifva mer uppmärksammade och tillvinna sig i allmänhet i hög grad allmänhetens sympatier. Vårt arbete består i att besöka de fattiges hem, lämna dem hjälp och råd, bistå dem vid sjukdom eller olycka, ge dem en ny »start» i lifvet och att i allmänhet uppmuntra och understödja *deras försök att hjälpa sig själfva*. Men föreningens afsikt är att äfven efteråt, sedan familjerna blifvit hjälpta, stå i beröring med dem; och för att utföra detta arbete, som tager tid och krafter i anspråk, behöfva vi de nämnda personerna, hvilka äro villiga att allt framjänt på olika sätt bistå ett visst antal familjer.» — Och mr. Loch framställde sina tankar och planer i detta afseende, som tydligen låg honom varmt om hjärtat.

Från sitt lilla rum vid Buckinghamstreet i hjärtat af London, är mr Loch den ledande och styrande handen i denna föreningsrörelse, hvilken är vidt utgrenad öfver hela den dystra, ofantliga Londonvärlden — denna ofattbara fem-millionersstad, som ger besökaren anledning till så många dystra betraktelser, men som äfven i sig innesluter så många tecken, att en ny dag håller på att randas inom arbetet för den fattigare klassens höjande i socialt och moraliskt afseende.

^{*)} Som bekant är »besökaren» närvarande vid den svenska F. V. O:s sammanträden och man har funnit detta synnerligen lämpligt.

Litteratur.

Reformarbetet till förbättrande af kvinnans ställning af *Alexandra Gripenberg*. I & II del.

År 1893 utkom första delen af ofvanstående förträffliga arbete af den finska författarinnan Alexandra Gripenberg; för en kort tid sedan har denna första del följts af en andra, hvari samma plan iakttagits som den, hvilken ligger till grund för den för fem år sedan utgifna afdelningen. Bokens syfte är, efter hvad företalet påvisar, »att sprida kännedom om arbetet till höjande af kvinnans ställning» och »att bidraga till ett ökad intresse för studiet af den s. k. kvinnofrågan». På samma gång arbetet kan tjäna som en uppslagsbok rörande fakta, innehåller detsamma en samling skildringar af kvinnofrågans utveckling i olika länder. Det är ett djupgående studium af så väl det yppersta som litteraturen inom hithörande ämne äger, som på platsen inhemtade personliga iakttagelser och forskningar, som ledt förf. vid det ingalunda lätta värfvet att till ett åskådligt helt sammanföra det mångskiftande och vidlyftiga materialet, och när man genomgått den nu avslutade delen af fröken Gripenbergs arbete måste man lyckönska såväl förf. till det lyckliga sätt, hvarpå hon löst sin uppgift, som den läsande svenska allmänheten att på sitt eget språk ha erhållit ett så värderikt bidrag till fyllandet af luckorna i kvinnans historia.

Angående arbetets uppställning har en etnografisk ordning blifvit följd. Den första delen omfattar de anglosaxiska, germaniska, romaniskt-germaniska, slaviska folken och Grekland. De anglosaxiska nationerna, Amerika och England, intaga själfvallet främsta rummet såsom de hvilka egentligen fört kvinnofrågan framåt. Angående Tyskland, Schweiz och Belgien, som äfven fått en plats i bokens första afdelning, säger förf. själf i företalet till den senare delen, att åtskilliga förändringar i kvinnans ställning ägt rum i dessa länder sedan 1893, i följd af den långt större lifaktighet på det organiserade kvinnosaksarbetet, som numera därstädes är rådande. Utan att framställningen af förhållanden, sådana de tedde sig för fem år sedan, förlorat i värde, äger dock den sista delen obestriddligt mer det aktuellas intresse, hvarföre vi här inskränka oss till att något utförligare endast redogöra för denna. Vi hoppas likväl, att läsaren däraf kan erhålla en idé om den plan som följts och de principer som därför ligga till grund, så väl som om det betydande kulturella och historiska värde, som fröken Gripenbergs bok äger.

Det är med *Frankrike* förf. börjar raden af sina skildringar, det land som årligen firar minnet af tre kvinnor: St. Clotilde, som bidrog till kristendomens införande, St. Geneviève, som räddade Paris för Attilas invasion och Jeanne d'Are, som återgaf det franska folket dess fädernesland, det Frankrike således som tacksamt erinrar sig tre af Gud utvalda kvinnor såsom verksamt ingripande led i dess historia, och som »likväl vågar motsätta sig kvinnofrigörelsens idé».

Förf. inleder hvar och en af redogörelserna för de respektive ländernas reformarbete med en historisk öfversikt. Denna utgör så att säga den stomme hvarpå hon sedan bygger sina premisser. Att Frankrike i fråga om reformsträfvanden som beröra kvinnosläktet följt en bakvänd ordning mot hvad fallet är med de flesta andra civiliserade länder, framgår således oförtydligt af historiska fakta. Kvinnor, som beklädde pærvärdigheten, ägde rösträtt till generalstaterna, sutto i provinsråden, deltog i distriktförsamlingarna och voro medlemmar i assis- och yrkesdomstolarna (*prud' femmes*) voro alltifrån medeltiden till 1700-talets slut vanliga företeelser. Så kom franska revolutionen och med den bortföll de urgamla privilegierna. Med allt sitt proklamerande af människorätt och människovärde fattade densamma med människors rättigheter endast *mannens* rättigheter. *Kvinnan* blef glömd. »I revolutionens tunga bloduppfyllda luft måste man ropa högt för att kunna göra sig hörd och kvinnornas röster nedtystades af skränen kring guillotinen.»

Men franska revolutionen blef likväl indirekt af omätlig betydelse för kvinnans frigörelse. Frågan om människans rättigheter kunde själfallet ej diskuteras, utan att kvinnornas rättigheter berödes. Det fanns i revolutionens början en liten men energisk grupp män och kvinnor, hvilken icke tröttnade att framhålla den nya republikens skyldighet att likställa man och kvinna inför lag. Condorcet, abbé Sieyès, Saint Just, Cambacérès m. fl. uttalade sig flera gånger kraftigt och värtaligt till förmån för kvinnornas sak. Likställighet mellan man och hustru i rättsligt hänseende, mellan flickor och gossar med hänsyn till uppfostran hade ifriga förfäktare.

Men republiken öfver gick gradvis till kejsardömet, som gaf nådestöten åt kvinnornas förhoppningar i det att det kastade dem i *code Napoléons* bojar. Napoleons förakt och misstroende gent emot kvinnorna kände inga gränser; han kände sig illvilligt stämd mot dem och skälet därtill, säger Taine, var den makt de hade i sällskapslivet, hvilket tycktes honom vara en olidlig inkräkting. Hans hat mot *m:me de Staël*, »emedan hon lärde människorna tänka», är känt. Det är klart att kvinnorna icke skulle vederfaras rättvisa i den lag, som dikterades af en Napoleon. I själfva verket återförsatte »*code Napoléon*» kvinnorna inför lagen i en trådom, som var långt värre än deras ställning före revolutionen.

Först med det liberala uppvaknandet 1830 trädde kvinnofrågan åter i dagens ljus. Den upptogs till behandling af tidens berömdaste författare, exempelvis Laboulaye och Ernest Legouvé; d. y.

hvilka hvardera genom tvenne förträffliga verk*) lyckades att sprida ljus öfver detta i så många afseenden i dunkel insvepta ämne. Men trots dessa och andra vältaliga förkämpar inom litteraturen för kvinnofrigörelsen var stämningen under 1800-talets första hälft i allmänhet ytterst fientlig mot densamma. Men från och med det andra kejsardömet uppträdde åter ansedda tänkare och författare, hvilka i hög grad bidrogo att aflägsna från kvinnosaken en del af det hån och det förakt, som hittills omgifvit den.**)

Men om kvinnans mänskliga värde vunnit erkännande, är motståndet mot att tilldela henne medborgerliga och lagliga rättigheter lika hårdnackadt. Den tredje republiken, som proklamerade frihet och jämlikhet inför lagen, kvarhöll kvinnorna under *code Napoléon*.

Ännu den dag som i dag är tryckas de af dess järnhand, särskildt äro äktenskapslagarna i hög grad betungande för den gifta kvinnan och förnedrande för en i ett fritt samhälle fostrad varelse. De enda segrar inom det rättsliga området som kvinnovännerna under de senaste åren hafva att anteckna, är återinförandet af det urgamla privilegiet om kvinnornas rösträtt till handelsdomstolarna («les Conseils des Prud' hommes» och «les Tribunaux de Commerce».) samt upphäfvandet af kvinnornas inkapacitet inför lagen att vittna i civila mål samt underteckna och bevitna juridiska handlingar.

Trots de maktägandes och till dels äfven den allmänna opinionens motstånd, vinner dock kvinnofrigörelsen i Frankrike, liksom öfverallt i den civiliserade världen, allt mer och mer terräng. De storartade reformer inom undervisningsväsendet som de sista åren bevitnat, äro därför bland annat ett ojäfaktigt vittnesbörd. Ej endast förträffliga yrkesskolor för kvinnor, utan äfven högre läroverk för kvinlig ungdom hafva inrättats, och vid de franska universiteterna, hvilka öppnat sina lärosalar för den kvinliga studenten, har mer än en sådan med utmärkt heder afslutat sina studier och vunnit en hög akademisk lärdomsgrad.

De talrika kvinnoföreningar i reformvänligt syfte och den stora lifaktighet inom kvinnosakslitteraturen, som framträdtt i vår tids Frankrike, äro väl äfven bevis för att «le féminisme» därstädes är en inom samhället alltmer ingripande kulturmaktt.

Efter att, på sätt som här ofvan antydts, ha behandlat det franska kvinnosaksarbetet mot en historisk bakgrund, framställer förf. det i dess olika faser, dels som det ter sig som ett organiseradt helt, dels ur sedlighets- välgörenhets- uppfostrings- yrkes- och rättslig synpunkt, allt med en klarhet i framställningssättet, en reda i uppställningen, som ger åt det hela en hög grad af åskådlighet. I den öfverblick som afslutar det åt Frankrike ägnade kapitlet, samman-

*) «Recherches sur la condition civile et politique des femmes depuis les Romains jusqu'à nos jours» af Laboulaye.

**) «Histoire morale de la femme» af Ernest Legouvé.

***) «L'ouvrière» af Jules Simon.

»Le travail des femmes au dix-neuvième siècle» af Julie Daubié.

»La mère» och »La femme» af Eugène Pelletan.

fattar förf. sina iakttagelser rörande det inom franska nationen pågående reformarbetet till förbättrande af kvinnans ställning med den allmänna reflexionen att f. n. mycken brist på koncentrerings af arbetet därstädes gör sig gällande och äfven mycken oklarhet rörande mål och medel.

»Kvinnosaksarbetet i Frankrike består», yttrar förf. »ännu till stor del i strömmar af ord, betydelselösa möten och en syndaflod af broschyrer. Ur detta kaos har dock »*feminismen*» lyckats bana sig väg till den allmänna opinionen. Trots allt motstånd från klerikalt-konventionellt samt radikalt-socialistiskt håll, har man småningom begynt taga denna rörelse på allvar i tidningspressen» — »detta är mycket i ett land, där romanen och dramat gjort allt för att bringa kvinnorna i vanrykte». Men den typ, som litteraturen frambesvurit är icke den *verkliga* franska kvinnans. Genomsnittskvinnan i Frankrike — icke i Paris — är intelligent, praktisk, flitig och sparsam. Hon har alla betingelser för utveckling och hela den moderna feminismen har också uppstått som en protest mot den af de franska romanförfattarna spridda uppfattningen af fransyskan.

* * *

Frankrike upptar omkring hälften af arbetet, kommer så *Italien*, *Spanien* och *Portugal*. I synnerhet hvad de två sista länderna beträffar, existerar näppeligen någon kvinnorörelse, den ännu halft orientalska uppfostran som den spanska och portugisiska kvinnan åtnjuter, gör henne naturligtvis föga mogen för den nya tidens emancipationsidéer. Men trots de murar och hinder som ett segt fasthållande vid gamla sedvänjor och fördomar uppressa och som verka mer hämmande på utvecklingen än den pyreneiska halföns afskilda läge, klimatiska och politiska förhållanden m. m., kunna dock dessa länder, lika litet som något annat, undgå att nås af de välgörande följderna af det i det öfriga Europa pågående kvinnosaksarbetet. Kvinnobildningen står i Spanien och Portugal liksom den allmänna folkupplysningen mycket lågt, men de senaste åren har dock bevitnat ett icke ringa uppsving i fråga om undervisningsväsendet för så vidt det rör landets döttrar. »Föreningen för kvinnobildning»*) som verkar sedan 1870 i Madrid har därtill i väsentlig mån bidragit.

Italien framvisar emellertid en större lifaktighet i reformarbetet till förbättrande af kvinnans ställning än de andra medelhafsländerna. Här råder ej på långt när samma fördom mot kvinnans ingripande i det sociala och politiska lifvet, i pressen och litteraturen har kvinnorörelsen talangfulla förespråkare, och ehuru denna rörelse ännu är för ung för att man skall kunna vänta några nämnvärda resultat däraf, borgar dock det varma intresse, som på senare tid begynt lifva de italienska kvinnorna till handling godt för framtiden.

*) »Asociacion para la Ensenanza de la Mujer.»

Som ett betänkligt misstag förefaller likväl för utomstående, säger fröken Gripenberg, att kvinnosaksarbetet så uteslutande knutit sina intressen vid ett politiskt parti, nämligen socialismen.

* * *

Att utförligare redogöra för fröken Gripenbergs bok tillåter ej utrymmet. Den förtjänar emellertid att studeras i sin helhet, förtjänar för sin klarhet, gedigenhet och oväld att intaga en bemärkt plats bland de social-historiska verk, som skola bidra att sprida ljus öfver en af vår tids märkligaste kulturrörelser. Utgifvandet af en sista del, omfattande de skandinaviska folken och Finland, hvilken utsikt förf. i företalet till sitt arbete ställer i perspektiv, hoppas vi inom en ej alltför aflägsen framtid skall framstå som ett fullbordadt faktum.

L. D.

Från skilda håll.

En åtgärd mot kvacksalfveri, yttrar tidn. »Dagen» i en uppsats om »Kvacksalfveriet i Sverige», vore, utom »en ökad folkupplysning», den af ett par läkare föreslagna, att såväl i städerna som i synnerhet på landsbygden, särskildt i de trakter, hvilka genom sitt aflägsna läge ha svårare tillgång till läkare, anställa *skolade sjuksköterskor* med noggranna bestämmelser för deras verksamhet. Provinsialläkaren i Malmköpings distrikt, E. Simon, uttalar sig i ett bref till ofvannämnda tidning i samma ämne på följande sätt: »En ny rörelse har börjat; på flere håll i landet har man anställt *sjuksköterskor på landsbygden*. Komme sådana att finnas öfverallt till biträde åt läkarna och stående under deras kontroll, är väl möjligt, men långt ifrån säkert, att praktiken skulle minskas för kvacksalfvarna. Försöka duger.»

*

Dansk kvindesamfunds årliga generalförsamling hölls förliden augusti i Sorö, hvarvid hr Fredrik Bajer fungerade som mötets ordförande. Berättelser från de olika kretsarna föredrogos. Därefter hölls föredrag öfver »Opprettelse af en Husmödreforening» af fröken Anna Hjort, om »Kvindesagen» (med diskussion) af fil. doktor Starcke; fru Charl. Norrie Harbou höll ett föredrag om »Kvindehaderen Holberg», (sedermera publicerad i Ny illustreret tidende), hvarpå en diskussion förekom om teoretisk undervisning vid »Hushållsskolan». Nästa årsmöte kommer att hållas i Odder, eventuelt Odense, sommaren 1899.

*

Till minne af österrikiska kejsarinnan har kejsar Frans stiftat en Elisabetsorden, hvars utmärkelsetecken äro ämnade att tilldelas kvinnor, som förtjärfvat särskild berömmelse vare sig i något speciellt kall eller genom arbete på det religiösa, humanitära eller filantropiska området.

*

Orden omfattar tre grader, och på ordenstecknen finnes en bild af kejsarinnans skyddshelgon, den heliga Elisabet af Thüringen.

*

Ambulatoriska lånbibliotek är ett företag, som de senaste åren satts i gång af Amerikas kvinnoklubbar och nått en vidsträckt spridning i Förenta staterna. Nästan hvarje stat har numera 1 till 50 dylika bibliotek ute i rörelse på landsbygden. I staten New York, där systemet är mest utveckladt, äro biblioteken förenade med samlingar af taflor, fotografier och scioptikonbilder, som utlånas särskildt till skolorna.

Böckerna mottagas med mycken begärlighet af alla samhällsklasser och fullgöra en mission som glädjespridare i det enformiga arbetslivet på de ensliga farmarna.

*

Den engelska »Föreningen för kvinnans rösträtt» har hållit sitt årsmöte i London under presidium af lady Frances Balfour, dotter till hertigen af Argyll. En af de mest framstående talarna, mr. Cockburn, generalsekreterare för kolonien Sydaustralien, redogjorde för de erfarenheter, som införandet af kvinnans rösträtt i detta land fört med sig, och sade, att man kunde skänka den nya reformen odeladt beröm. Visserligen är det regel, att hela familjer rösta på samma sida, men han anser, att det inte alltid är kvinnorna, som ansluta sig till sina mäns och bröders mening, utan att de manliga familjemedlemmarna mycket ofta influeras af hustrurnas och systrarnas insikter och klara omdömen. Med hänsyn till den verkan kvinnornas rösträtt har haft på lagstifningen anmärkte han, att den åstadkommit bättre lagar till främjande af samhällsmedlemmarnas hälsa och välbefinnande och inverkat på nykterhetsfrågan. Sydaustralien är den andra i ordningen af kolonierna, som infört denna valreform; och utan tvifvel kommer exemplet snart att följas af de öfriga australiska kolonierna.

Den nya styrelse, som valdes, består af 21 damer och 10 parlamentsledamöter.

Svar till "Euphrosyne".

Egentligen borde mitt svar kanske riktas direkt till fru Euphrosynes man, eftersom hon uttryckligen säger, att det är hennes man och icke hon själf, som talar i hennes *»erinran till våra damer i allmänhet och fru A. M. Holmgren i synnerhet»* (*). Jag låter emellertid de tu vara ett och vänder mig till Euphrosyne; hon får stå för hvad hennes man sagt.

Euphrosynes anmärkningar besvaras i den följd de i hennes *»erinran»* förekomma.

Jag förbigår Euphrosynes beklagande af att *»svenska fruntimmer resa öfver till Norge utan tillräcklig insikt i våra egna förhållanden»* etc.

*) Se *»Dagny»*, häft. 14.

såsom sannolikt icke riktade mot mig som har ganska bra reda på våra förhållanden *) och dessutom äfven litet på de norska — något som Euphr. däremot bevisligen icke har.

Euphr. säger: »Sanna förhållandet är att vid omröstningen i stortinget i år om den *politiska* rösträtten icke en enda röst gafs åt förslaget om *kvinnornas* delaktighet häri.»

Detta är så långt ifrån att vara sanna förhållandet, att det tvärtom är absolut osanning. I stortinget afgåfvos i år 33 röster för *allmän röst-rätt för kvinnor* **) — gifta som ogifva — på *samma* villkor som i det med öfver $\frac{2}{3}$ pluralitet antagna förslaget om allmän röst rätt för män.

Euphr. har alldeles rätt i att kvinnorna i Norge icke hafva kommunal rösträtt — det framgick äfven af mitt referat — och att de i Sverige hafva det. Men jag vill då påpeka, dels att de kommunalt röstberättigade kvinnorna måste vara ogifva eller änkor (möjligen äro äfven de få gifva kvinnor röstberättigade, som före äktenskapet gjort paktum). Dessutom måste de äga minst 500 kr. årlig inkomst eller vara ägare eller arrendatorer af fastighet. ***) När man så därtill lägger, att det kommunala röstandet sker efter fyrk eller m. a. o. att den röstandes antal röster beror på hans förmögenhet, så inses lätt hur obetydlig i själfva verket denna den svenska kvinnans rättighet är och hvarför den så föga begagnas.

I Norge hafva kvinnorna som sagt icke kommunal rösträtt, men i enstaka kommunala frågor hafva de det, t. ex. beträffande spritförsäljnings- och utskänkningsrätten i kommunen (= lokalt veto). Där är omröstningen allmän af män som kvinnor.

På folkskoleområdet hafva skolbesökande barns mödrar rösträtt i de s. k. »kredsmöder». Kvinnor äro, likasom i Sverige, valbara till »skol-rådet» (gemensamt för hela kommunen) och till »tillsynsudvalgene» (för hvarje särskild skola). Dessutom äro de icke blott valbara till kommunens »vägreråd» (förmyndarråd för försummade barn) utan i det *måste* — förutom ortens domare och präst, en läkare och ännu ett par män — *alltid* finnas en eller två kvinnor. Detta »vägreråd» kan inkalla, afhöra och edfästa vittnen som en domstol, dess beslut hafva kraft af dom och det kan för sina besluts verkställande kräfva hjälp af polis och annan myndighet. Det kan besluta, att ett vanvårdadt eller dåligt barn skiljes från föräldrarna. ****) Alltså en ytterst ansvarsfull och med stor makt utrustad offentlig institution, där kvinnan *måste* medverka.

Euphr. påstår, att i Norge männen stå efter oss i kommunal själfstyrelse och att i *jämförelse* med de norska amtsformandskaben våra *lands-*

*) Jag har bl. a. för många år sedan i en norsk tidning utförligt redogjort för vår politiska valordning.

**) Se Nylände $\frac{1}{6}$ 1898 eller Stortingets protokoll. År 1893, då det ännu gällde rösträtt med 800- och 500-kr. streck, fanns det i stortinget enkel majoritet (58 röster) för kvinnans rösträtt.

***) Enligt David Bergströms »Den politiska rösträtten» (Verdandis Småskrift 20) voro de kommunalt röstberättigade kvinnorna i Sverige ej fler än 44,235.

****) Se Verdandis populärvetenskapliga artikel i Upsala Nya Tidn. för den 7 Sept. 1898.

ting äro en rent demokratisk inrättning. Sannt är, att i Sverige de röstberättigade i landskommunerna och några få småstäder omedelbart deltaga i alla beslut och val, men i Norge endast välja ombud för de allmänna ärendenas ombesörjande, på samma sätt som hos oss i regeln sker i städerna.

Men detta förhållande, som bl. a. betingas af de norska kommunernas betydligt större omfång och folkrikhet, torde i själfva verket vara tämligen betydelselöst. I alla händelser väger det ju fjäderlätt mot den omständigheten, att i Norge den kommunala rösträtten numera är allmän och att hvarje röstande har blott *en* röst, medan hos oss det röstas *efter fyra*, med den påföljd att inom vissa kommuner en enda förmögen man kan rösta omkull alla de öfriga.

Att i norska amtsformandskabet amtmanden är själfskrifven ordförande — dock utan rösträtt, hvilket äfven gäller om fogdarna — hvar emot i det svenska landstinget ordföranden utses af K. M:t bland tingets valda ledamöter, torde väl också kunna komma ungefär på ett ut. Men af helt annan betydelse är att amtmanden mot såväl kommunrepresentationens som amtsformandskabets beslut blott äger *suspensivet* veto. Om beslutet med erforderlig majoritet förnyas vid följande sammankomst, så blir det giltigt äfven utan amtmandens sanktion. Här kräfva däremot de viktigare kommunala och så godt som alla landstingets beslut ovillkorligen K. befallningshafvandes (landshöfdingens) eller K. M:ts stadfästelse. Kan man med dessa fakta för ögonen rättvisligen påstå, att norska män stå efter oss i kommunal själfstyrelse och att våra landsting äro rent demokratiska inrättningar i jämförelse med de norska amtsformandskaben? Jag vädjar till mina läsare.

Euphr. frågar hvad jag skulle »säga, om man här i landet gäfvé, såsom nu i Norge, rösträtt åt *drängar*, *backstugusittare* och andra beroende personer samt delvis åt *fattighjon* och *cessionanter*».

Om något så häpnadsväckande inträffade i Sverige, skulle jag sannolikt icke säga någonting — jag blefve stum af förvåning!

Men invärtés skulle jag gläda mig öfver all beskrifning. Jag kan nämligen icke inse, att egenskapen af att vara dräng eller icke äga 800 kronors årlig inkomst är något skäl för att icke anses berättigad att bevaka sina politiska intressen. Om samme dräng, backstugusittare etc. i morgon ärfver eller vinner på lotteri så mycket, att han kan köpa en gård för 1,000 kr. eller arrendera en som är taxerad till 6,000 kr. så *får* han ju inom kort politisk rösträtt!

Penningen synes mig vara en dålig gradmätare på en människas värde. Fattigdom kan lika väl vara en följd af ädla egenskaper, som rikedom af ohederliga och lumpna. Däremot anser jag den i Norge satta högre åldersgränsen för rösträtts utöfvande (25 år) vara välbetänkt, ty för att hafva en mening kräfvés onekligen en viss erfarenhet och mognad.

I Norge har nu hvarje man politisk rösträtt, om han ej åtnjuter fattigvård. Hvarför detta undantag gjordes vet jag ej. Det försvinnande fåtal af stackars fattighjon, som skulle orkat krafla sig fram till valurnan, kunde gärna fått det, tyckes mig.

Euphr. säger, att den »allmänna rösträtten i Norge är en ren humbug», enär endast hvar 100:de eller (i städer) hvar 50:de »får som elektor deltaga i valet af stortingsman, då däremot i Sverige alla röstberättigade, utom ännu på några få orter, direkt *välja riksdagsman*».

Låt oss granska detta! I Norge finns blott en kammare. Hvarje man, som fyllt 25 år, har utan hänsyn till hans inkomster en röst vid elektorsval, men märk väl: såsom det praktiskt sker i Norge, är stortingskandidaten förut af urväljarna själfva uppställd — elektorn väljes på det mandat att rösta på den utsedde kandidaten.

I Sverige finns det som bekant två kamrar. Blott den, som har 800 kronors inkomst eller fastighet till visst värde o. s. v., får välja på riksdagsman till andra kammaren.

Hvad första kammaren beträffar, så har visserligen en hvar kommunalt röstberättigad rätt att medelbart eller omedelbart deltaga i val till landstingsmän eller stadsfullmäktige, hvilka förutom en mängd andra uppdrag *äfeen* hafva det att välja riksdagsman till första kammaren.

Men äfven i detta fall röstar urväljaren ju efter fyruk eller graderad röstskala! Det är förmögenheten, icke pluraliteten bland de röstande, som bestämmer valet af valmän, och dessutom vet man då ingenting om en blifvande första-kammarkandidat.

Euphr. talar som om ingen första kammare existerade, och det är sannerligen icke korrekt gjordt.

Betänker man så ytterligare kamrarnas inbördes förhållande, att första kammaren kan, utom i bevillningsfrågor, neutralisera andra kammarens enhälliga beslut, så kan man väl icke, om man vill vara rättvis och sannfärdig, påstå, att vi här i Sverige hafva något i demokratisk riktning att berömma oss af gentemot Norge.

Jag ber att efter noggrannt öfvervägande här få förnya mitt påstående: 1:o att »*man i Norge hunnit framom oss i kvinnornas rösträttsfråga*», detta grundar jag hufvudsakligen på kvinnornas där *allmänt* utbredda intresse för sin rösträtt och insikt om dess betydelse för hela deras ställning i samhället, såväl som för deras egen utveckling; 2:o vidhåller jag att »*Norge sprungit framom oss i uppfattningen af moderna reformer*», hänvisande till bl. a. stortingets beslut d. 21 april 1898.

Mer har jag i min uppsats icke sagt.*)

Och så till Euphr:s grofva beskyllningar mot svenska kvinnor, att de äro »utan sinne för sitt land», »många sakna all nationalkänsla» o. s. v.

Jag vågar betvifla detta, till dess jag träffat en enda svensk kvinna, som icke älskar sitt fosterland. Skulle jag någonsin finna henne, är jag viss om att då också möta exceptionella förhållanden mer värda medlidande än kländer.

Hvad det beträffar att finna ett annat land naturskönare än ens eget, så är det en smaksak, om hvilken ej kan disputeras. Jag vill dock uttala som en blygsam förmodan, att så länge begreppen om naturskönhet någorlunda öfverensstämma med nu gällande, skall flertalet människor, som varit i tillfälle att jämföra det skönaste af hvad norsk och svensk

* Se Dagny, häft. 13.

natur har att bjuda, gifva företrädet åt den förra. Och *det* behöfver ej hindra svensken att älska egen torfva mer än hvarje annan.

Om den svenska kvinnan — och jag tillägger mannen — ännu ej håller den svenska flaggan nog kär, så beror det troligen på att vi icke haft någon Björnson, som rest omkring från Haparanda till Ystad och inplantat i folkets hjärta hur dyrbar, ja helig symbolen för ett lands suveränitet bör vara för hvarje dess medborgare.

Förbindligast

Ann Margret Holmgren,
f. Tersmeden.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insända böcker.

- F. & G. Beijer:** *Ameen, Elin*, »Bergtagen.»
- Albert Bonnier:** *Wahlenberg, Anna*, Bindande band. — *Wickström, Victor Hugo*, När Jesus kom till Östersund.
- G. W. Edlund, Helsingfors:** *Gripenberg, Alexandra*, Reformarbetet till förbättrande af kvinnans ställning. II.
- Fosterlandsstiftelsens förlagsexpedition:** *Edersheim, Alfred*, Den heliga historien. Del 4. — *Wadström, B.*, Ur minnet och dagboken. H. 4.
- Hugo Geber:** *Verbeck, O.*, Den förste bäste. — *Hennings, Lennart*, Signe Clerck.
- C. & E. Gernandt:** *Angered-Strandberg, Hilma*, På Prärien.
- Lars Hökerberg:** *Orzeszko, Eliza*, Ofrälse. — *Topelius, Zach.*, Vi och de värnlösa.
- Nordin & Josephson:** *Melin, O. W.*, Lärobok i förenklad stenografi.
- Fr. Skoglund:** *Stig Stigson*, Nordanfrån. — *Langlet, Valdemar*, Till häst genom Ryssland. H. 1—5.
- Wahlström & Widstrand:** *Lindblom, Theodor*, I Spanien. — *Waliszewski, K.*, Peter den store. H. 1—2. — *Hallström, Per*, Våren. — *Vik, Hans*, Vågsvall.
-
- Enskilda sändningar:** *Hugo Samzelius*, Jägaren. II. 1898. — *Marie Kittner*, Zeitschrift für das Osterreichische Volksschulwesen, h. 6, 1898. — La femme. Catalogue de livres modernes et anciens en vente chez Martinus Nijhoff.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insänd periodisk litteratur, Apr.—Okt.

Svensk:

De svenska landsmälen 58, 59, 60.
Folkskolans barntidning nr 12—34.

Helsovänneren n:r 6—21.
 Hemåt n:r 4—10.
 Idun n:r 10—43.
 Jordmodern n:r 3—11.
 Kamraten n:r 1—21.
 Kyrklig tidskrift n:r 3—10.
 Läsning för hemmet n:r 2—4.
 Linnéa n:r 5—20.
 Nordisk tidskrift n:r 2—5.
 Nya bokhandelstidningen n:r 10—43.
 Nya kyrkans tidning n:r 3—10.
 Pedagogisk tidskrift n:r 1—9.
 Sedlighetsvänneren n:r 1—4.
 Skogvaktaren n:r 2—4.
 Slöjdundervisningsbladet n:r 2—9.
 Statistisk tidskrift n:r 1.
 Svensk damtidning n:r 11—43.
 Svensk läraretidning n:r 11—44.
 Svensk musiktidning n:r 6—17.
 Svensk bokhandelstidning n:r 10—43.
 Teosofisk tidskrift n:r 1.
 Tidning för trädgårdsodlare n:r 3—10.
 Varia n:r 2—10.
 Verdandi n:r 2—4.

Finsk:

Finsk Tidskrift del. 44, 3—8.
 Nutid n:r 3—10.

Norsk:

Husmoderen n:r 8—31.
 Moral n:r 1—4.
 Nylænde n:r 6—20.
 Urd n:r 11—43.

Dansk:

Bog og Naal n:r 1—10.
 Kvinden og Samfundet n:r 4—10.

Tysk:

Blätter des Badischen Frauenvereines n:r 6—20.
 Deutsche Hausfrauenzeitung n:r 12—44.
 Die Frauenbewegung n:r 6—20.
 Neue Bahnen n:r 6—19.

Engelsk:

The Charities' Review Vol. VII n:r 6, Vol. VIII n:r 1, 2.
 The Englishwoman's Review n:r 1—4.
 The Nursing Record n:r 519—551.
 The Woman's Journal n:r 9—43.

Fransk:

La Femme n:r 6—19.
 L'Humanité Nouvelle 12—16.
 La Ligue n:r 2, 3.

OBS!!

Barnkläder.

*Goda tyger! Nya, smakfulla modeller!
Billiga priser!*

H. NYSTRÖM.

2 Stora Vattugatan 2.
10 Norrbro-Bazaren 10.

Regeringsgatan 26

Drottninggatan 73

Storgatan 9

Munkbron 5

Götgatan 24

Hattar,

monterade och omonterade,
till särdeles billiga pris.

Nyheter i Flortyller.

HERM. MEETHS.

Stockholms Dagblad.

Sveriges innehållsrikaste och jämförelsevis prisbilligaste tidning.

Rikhaltig Literaturafdelning.

Morgon- och afton-tidning.

Alltså snabbaste nyheter två gånger om dagen.

Aftontidningen med uteslutande nytt innehåll på alla afdelningar.

— Prenumerationspris —

Stockholmsupplagan:

för år .....**15**:— för kvartal **4**: 25
» halft år **8**:— » månad **1**: 50

Landsortsupplagan:

för år .....**10**:— för kvartal **3**:—
» halft år **6**:— » månad **1**:—

Smedman den äldres HANDELS-SKOLA

Stockholm, **Stortorget 16.** Allm. tel. 21 77.

Nya elever mottagas alla tider på året.

Anmälningstid 9^{—1/2}1, 3^{—1/2}7.

Undervisning i alla å kontor förekommande ämnen och språk.

Dugliga biträden erhållas från skolan.

Revisioner och bokföringar utföras.

OBS! Å bref anhålles om fullständig adress.

— C. E. Lagerström —
FREJA-MAGASINET

18 Humlegårdsgatan 18
18 Götgatan 18
29 Drottninggatan 29

Spis- och Knäckebröd

i många olika sorter, öfverträffliga i välsmak.

HEDERSPRIS och **GULDMEDALJ**

Dresden 1894.

Braunschweig 1895.

GULDMEDALJ

Stockholm 1897.

Biscuits och Cakes

till betydligt lägre pris än de utländska.

C. W. SCHUMACHER *Stockholm*

Kongl. Hofleverantör.

17 Norrlandsgatan 17.

BIKUPAN

21 Klara bergsgatan 21

Försäljningsmagasin för Fruntimmersarbeten,

såsom:

*Väfnader, Nationaldrägter, Träsniderier,
Vadstena Spetsar, Broderier, Stickade och Virkade
arbeten, Barnkläder, Dekorationsartiklar, Dockor,
Leksaker m. m.*

Utstyrslar och alla slags Fruntimmersarbeten förfärdigas

Märkning verkställes.

Rekvisioner från landsorten expedieras skyndsamt.

Utmärkt arbete! Billiga priser! Förtjänsten sömmerskans!

Allm. tel. 51 65.

Af gammalt Ylle
(stick-, kläde- och klädnings-) vätyes vackra **Gungstols-långder**, 2 mtr långa, 0,70 mtr breda från 7 kronor. Gods afhenttas tacksans af giftsfritt.

Hildur Anderssons Ullspinneri- O. Skrädderi-Aktiebolag
Riks 1 63.
Allm. T. 76 53. 16 **Oxtorgsgatan 16.**
Filial: 1 Hornsgatan 1, 1 tr. Allm. 304 35.

Dagny utkommer från och med 1898 med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång är endast höjdt med 1 kr. och är således:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

BARNÄNGENS antiseptiska **Vademecum** för **munnens, tändernas** och **hudens vård** m. m.

OBS! Intyg från nedanstående medicinska auktoriteter åtfölja hvarje flaska:

Professorn i hygien vid K. Karol. Institutet Hr E. Almquist, Professorn vid Upsala Universitet Hr Olof Hammarsten, Docenten i farmakodynamik vid Upsala Universitet Hr M. Elfstrand.

Vademecum öfverträffar i bakteriedödande och bakteriehämmande förmåga hvarje annat i handeln förekommande oskadligt toalettmedel.

En flaska **Vademecum** innehåller minst lika stor bakteriedödande och bakteriehämmande förmåga som 30 vanliga $\frac{1}{2}$ -literflaskor bästa Aseptin. Se vidare den åtföljande beskrifningen.

Annonser för **DAGNY**

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62.

Förbundets byrå öppen 11—4.

Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36

Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15

är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.

För hjälpsökande kl. $\frac{1}{2}$ 10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.

Öppet 10—4.